

## **Etiske retningslinjer for veiledningsrelasjoner ved Det medisinske fakultet, UiO**

Ny [forskningsetikklov](https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2017-04-28-23) (<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2017-04-28-23>) trådte i kraft 1. mai 2017, og i den ble ansvaret for forskningsetikk tydelig plassert hos forskningsinstitusjonen. Institusjonen har ansvaret for:

- å sikre at forskningen skjer i henhold til anerkjente forskningsetiske normer,
- at nødvendig opplæring av studenter/kandidater og ansatte i anerkjente forskningsetiske normer og
- at alle som utfører eller deltar i forskningen, er kjent med anerkjente forskningsetiske normer.

Det stilles krav om at forskningsinstitusjonene legger til rette for at forskerne enkelt kan følge god vitenskapelig praksis, og institusjonen skal ha et system som kan bidra til å oppdage og følge opp avvik fra normene og eventuell uredelighet. Den enkelte forsker vil fortsatt ha et selvstendig ansvar for å følge anerkjente forskningsetiske normer i alle ledd av forskningsprosessen.

### **Følgende etiske retningslinjer gjelder veiledningsrelasjoner ved Det medisinske fakultet, Universitetet i Oslo**

Grunnprinsippene i forskningsetikken er definert i flere retningsgivende dokumenter, slik som forskningsetikkloven, [The European Code of Conduct for Research Integrity](https://ec.europa.eu/research/participants/data/ref/h2020/other/hi/h2020-ethics_code-of-conduct_en.pdf) ([https://ec.europa.eu/research/participants/data/ref/h2020/other/hi/h2020-ethics\\_code-of-conduct\\_en.pdf](https://ec.europa.eu/research/participants/data/ref/h2020/other/hi/h2020-ethics_code-of-conduct_en.pdf)), [personopplysningsloven](https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2000-04-14-31) (<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2000-04-14-31>) og [helseforskningsloven](https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2008-06-20-44) (<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2008-06-20-44>). Disse prinsippene kan oppsummeres i følgende nøkkelbegreper:

- Pålitelighet/Forutsigbarhet (Reliability)
- Ærlighet/Redelighet (Honesty)
- Respekt/Integritet (Respect)
- Ansvarlighet/Forsvarlighet/Aktsomhet (Accountability)

Det medisinske fakultetet har et ansvar for å gi studenter og doktorgradskandidater veiledning av høy kvalitet, inkludert kunnskap om gjeldende forskningsetiske retningslinjer. Samtidig er det instituttens og den enkelte veileders ansvar å gi denne kunnskapen og utøve god veiledningen som følger etisk standard.

De etiske retningslinjene gjelder for samtlige av fakultetets studier hvor student/kandidat skal skrive en oppgave og motta veiledning.

Det forventes også at studenten/kandidaten bidrar til en velfungerende veiledningsrelasjon og tar ansvar for å sette seg inn i [de forskningsetiske retningslinjene](https://www.uio.no/for-ansatte/arbeidsstotte/fa/regelverk-og-forskningsetikk/etikk/index.html) (<https://www.uio.no/for-ansatte/arbeidsstotte/fa/regelverk-og-forskningsetikk/etikk/index.html>).

### **1. Partenes forpliktelser – fakultet/institutt, veileder, student/kandidat**

- **Fakultet, i samarbeid med institutt**, skal kvalitetssikre veiledningen gjennom opplæring og bevisstgjøring av veileder om veilederrollen for å sikre at forskningen skjer i henhold til etiske retningslinjer.
- **Veileder**
  - skal være en god rollemodell som etterlever forskningsetiske prinsipper
  - plikter å holde seg oppdatert om rammer og retningslinjer for veiledningen
  - skal jobbe etter god etisk standard i henhold til de forskningsetiske retningslinjene
  - plikter å sette seg inn i **studentens prosjekt/kandidatens ph.d.-prosjekt** med tilhørende datagrunnlag
  - sørge for at nødvendige forskningsetiske godkjenninger er på plass før oppstart av prosjektet
  - påse at oppbevaring, bruk og publisering av data og personopplysninger foregår forskriftsmessig
  - ved endringer i prosjektet sørge for at endringsgodkjenninger innhentes og endringsmelding sendes til fakultetet
- **Student/kandidat**
  - skal motta og benytte faglig veiledning
  - skal dele data med veiledere
  - skal leve opp til de forskningsetiske prinsipper som forskere er forpliktet til
  - oppbevare data og personopplysninger på en forskriftsmessig måte
  - skal bidra konstruktivt til et godt arbeids- og læringsmiljø
- **Hovedveileder vs. medveileder**
  - Hovedveileder har det primære ansvaret for den faglige oppfølgingen av **studenten/kandidaten** og kontakten med universitetet
  - Medveileder skal gi faglig veiledning, og deler det faglige ansvaret for **studenten/kandidaten** med hovedveileder
  - Dersom hovedveileder er ekstern har intern medveileder et medansvar for kontakten med universitetet
- **En god veiledningsrelasjon** innebærer at man har gjensidig respekt, at man deler data og at begge (veileder og **student/kandidat**) har ansvar for arbeidets faglige integritet. Begge parter møter grundig forberedt, til avtalt tid og unngår avbrytelser og forstyrrelser i veiledningstimene.

## II. Lovpålagte begrensninger i veilederrelasjonen

- **Habilitet** - Veileder må sørge for å holde en profesjonell avstand til studenten/kandidaten og har et særskilt ansvar for ikke å innlede relasjoner som setter studenten/kandidaten i en sårbar situasjon. Man kan ikke være veileder for en man er i slekt eller svoger- eller svigerskap med (i tråd med [habilitetsreglene i forvaltningsloven \(https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1967-02-10/KAPITTEL\\_2#§8\)](https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1967-02-10/KAPITTEL_2#§8)). Veileder og student/kandidat skal ikke ha en seksuell relasjon eller et parforhold med hverandre.

- **Gaver og honorarer** (<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/Veileder-om-gaver-i-tjenesten/id757296/>) - Veileder skal ikke motta noen form for gaver eller honorar for veiledning utover det som er avtalt skriftlig med universitetet. Veileder må vurdere nøye de konsekvenser det kan få dersom han/hun mottar gaver eller andre ytelser fra studenten/kandidaten. Tilsvarende gjelder også for studenten/kandidaten.
- **Sidegjøremål** (<http://www.uio.no/for-ansatte/ansettelsesforhold/sidegjoremal/>) – Verken veileder eller student/kandidat kan ha økonomiske interesser i prosjektet som skal lede fram til en doktorgrad.

### III. Relasjonen veileder- student/kandidat

- Veileder må være bevisst den asymmetri som eksisterer i veiledningsrelasjonen. Faglig kunnskap og autoritet skal ikke utnyttes til å vinne faglige/personlige fordeler på bekostning av andre eller utnyttes til å krenke eller undertrykke andre.
- Veileder må ikke betro seg om sine egne faglige eller personlige problemer med mindre det har betydning for studentens/kandidatens arbeid.
- Veileder og student/kandidat bør utvise stor forsiktighet og diskresjon i omtale av kolleger i veiledningen.
- Veileder og student/kandidat må ikke komme med bemerkninger eller opptre på måter som kan virke krenkende og seksuelt utfordrende for studenten/kandidaten.
- Veileder og student/kandidat må gjensidig søke å unngå usakligheter, uheldig språkbruk eller utilbørlig atferd, og legge vekt på å rette opp det som måtte være uheldig.
- Veileder og student/kandidat må utvise gjensidig respekt for personlig og faglig integritet.
- Veileder og student/kandidat skal være åpen og lydhør med hensyn til personlige forhold, men fortrolige opplysninger som har fremkommet under veiledning skal ikke videreformidles til utenforstående med mindre den andre part ønsker det. Dersom veileder vurderer at studenten/kandidaten trenger hjelp på grunn av problemer i privatlivet, bør veileder som hovedregel oppfordre studenten/kandidaten til å oppsøke aktuelle hjelpeinstanser.

### IV. Forskningsgruppen/team/enhet i veiledningsrelasjonen

I praksis er konteksten for veilederrelasjonen forskningsgruppen. Alle involverte parter bør være spesielt oppmerksomme på følgende punkter:

- Veileder skal bidra til å integrere studenten/ph.d.-kandidaten på en god måte, både faglig og sosialt, i forskningsgruppen/teamet og på enheten
- Det skal tilstrebes gode og respektfulle relasjoner mellom veiledere enten de er interne ved UiO eller eksterne

### V. Faglig redelighet

Veileder plikter å gi studenten/doktorgradskandidaten opplæring i:

- **Forskningsetikk**

Veileder skal bidra til at studenten/kandidaten kan reflektere rundt og diskutere forsknings- og vitenskapsetiske dilemmaer generelt og til eget ph.d.-prosjekt spesielt.

- **Datainnsamling**

Veileder skal bidra til at studenten/kandidaten kan vurdere styrker og svakheter ved egne forskningsmetoder og at datainnsamling foregår i tråd med relevant regelverk.

- **Laboratoriearbeid og HMS-rutiner**

For laboratoriearbeid skal veileder gjøre studenten/kandidaten kjent med institusjonens [HMS- rutiner](http://www.uio.no/for-ansatte/ansettelsesforhold/hms/) (<http://www.uio.no/for-ansatte/ansettelsesforhold/hms/>)

- **Forskningsdata og deling av data**

- Veileder skal sørge for at studenten/kandidaten utfører forskningsanalyser i tråd med angitt forskningsprotokoll og i henhold til god vitenskapelig praksis
- Normalt eier institusjonen forskningsdataene, mens forskeren normalt har det intellektuelle eierskapet
- Student/kandidat plikter å dele data med veileder og institusjonen, både rådata og ferdig bearbeidet materiale og presentasjoner.
- Student/kandidaten plikter å tilgjengeliggjøre sine forskningsdata for veileder og institusjonen ved fullført studieprogram

- **Medforfatterskap og publisering**

Medforfatterskap skal være basert på den enkeltes vitenskapelige bidrag til publikasjonen og følge [Vancouverreglene](http://www.icmje.org/icmje-recommendations.pdf) (<http://www.icmje.org/icmje-recommendations.pdf>). Student/kandidat skal gi tilgang til veileder på rådata når publikasjoner skrives. Dersom student/kandidat eller veileder ønsker å anvende andres datamateriale eller forskningsresultater i egne publikasjoner eller forskning, må det innhentes tillatelse og krediteres i tråd med Vancouverreglene.

- **Rettigheter til forskningsresultater**

UiO har rett til arbeidsresultater med potensial for næringsmessig utnyttelse. Det skal uten unødig opphold sendes melding til UiO ved Inven2 om dette. Det er studentens/kandidatens ansvar, i samråd med veileder, å påse at dette skjer. For nærmere detaljer, se nettside om [UiOs overtakelsesavtale](http://www.uio.no/for-ansatte/ansettelsesforhold/arbeidsresultater/overtakelsesavtale.html) (<http://www.uio.no/for-ansatte/ansettelsesforhold/arbeidsresultater/overtakelsesavtale.html>)

## VI. Konflikt

Dersom veileder eller student/kandidat finner en veiledningsrelasjon så vanskelig at et videre samarbeid virker umulig, skal veileder og/eller student/kandidat involvere nærmeste ledelse for å finne beste løsning.

Ved endring i veilederforholdet som følge av en konflikt, må det oppnevnes ny veileder. For Ph.d.-kandidater må det sendes søknad til fakultetet om endring av veileder. Søknaden må være signert av veileder og kandidat.